

Oblawa Augustowska - materiały IPN

12.07.2024

Marcin Markiewicz: *Oblawa Augustowska - największa zbrodnia na Polakach po II wojnie światowej*

Najbardziej tragiczną odsłoną działań NKWD w Polsce była Oblawa Augustowska. Celem tej operacji było rozbięcie oddziałów partyzanckich operujących na pograniczu polsko-litewskim - w Puszczy Augustowskiej i na terenach do niej przyległych.

Zarówno powiat suwalski, jak i augustowski po opuszczeniu przez frontowe wojska Armii Czerwonej w styczniu 1945 r. zostały praktycznie opanowane przez podziemie niepodległościowe. Partyzantka zwalczała terenowe agendy nowej władzy i komunistyczny aparat represji. W powiecie suwalskim do końca maja 1945 r. rozbito siedemnaście z osiemnastu posterunków MO, z czternastu zarządów gmin - działały tylko dwa. Rosyjski badacz Nikita Pietrow sugeruje, że - oprócz wzmożonej aktywności podziemia - przyczyną sowieckiej operacji mogło być zabezpieczenie przejazdu Józefa Stalina na konferencję w Poczdamie. Podjęto wówczas bezprecedensowe środki ostrożności - na terytorium Polski każdy kilometr torów był strzeżony przez ośmiu, dziesięciu żołnierzy Wojsk Wewnętrznych NKWD.

Oblawa Augustowska została przeprowadzona siłami 50. armii 3. Frontu Białoruskiego oraz 62 Dywizji Wojsk Wewnętrznych NKWD. Akcją dowodzili: Zastępca Szefa Głównego Zarządu Kontrwywiadu Smiersz gen. major Iwan Gorgonow oraz Szef Zarządu Kontrwywiadu 3. Frontu

Białoruskiego gen. porucznik Paweł Zielenin. W operacji brali udział również funkcjonariusze lokalnych struktur polskiego komunistycznego aparatu bezpieczeństwa i milicji oraz ich tajni współpracownicy. Ponadto w powiecie suwalskim zaangażowane zostały dwie kompanie 1. Praskiego Pułku Piechoty WP.

Między 12 a 19 lipca 1945 r. oddziały sowieckie przeprowadziły szereg lokalnych operacji, podczas których zatrzymywano zarówno ludzi podejrzanych o kontakty z partyzantką niepodległościową, jak również osoby zupełnie przypadkowe, przebywające jedynie poza swoim miejscem zamieszkania. Sposoby i okoliczności aresztowania poszczególnych osób były różne – w domach, na drogach, w pracy, na polach, niekiedy otaczano całe wsie. W Jaziewie zwołano wiejskie zebranie, a następnie zatrzymano wszystkich jego uczestników. Kilkudziesięciu partyzantów dostało się w ręce NKWD po bitwie nad jeziorem Brożane.

21 lipca 1945 r. Szef Głównego Zarządu Kontrwywiadu Smiersz Wiktor Abakumow informował ludowego komisarza spraw wewnętrznych Ławrientija Berię, że podczas obławy zatrzymano 7049 osób, z których po przesłuchaniu (tzw. filtracji) 5115 zostało wypuszczonych. Aresztowanych Litwinów przekazano organom NKWD LSRS. 592 Polaków nigdy nie wróciło do domów – zostali zamordowani i pochowani w nieznanym miejscu.

Chociaż rozstrzeliwania podczas podobnych operacji czekistowsko-wojskowych były normalną praktyką, to liczba eksterminowanych osób czyni z Obławy Augustowskiej największą masową zbrodnię, popełnioną na cywilach w Europie między zakończeniem II wojny światowej a wojną w byłej Jugosławii w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Do dziś nie udało się ustalić miejsca spoczynku ofiar

tej zbrodni.

Fragment tekstu autorstwa Marcina Markiewicza
„Wyzwolenie czy okupacja?”,
opublikowanego w 2016 r. w albumie [„Nowe zniewolenie.
Obława Augustowska. Lipiec 1945”](#)

Mapa-schemat rozśrodkowania jednostek sowieckich podczas akcji przeciw żołnierzom podziemia niepodległościowego, 11 VII 1945 r.

Riža
M.P. 10. VII. 1946 r.

Orysz
"A.B.C."

"Biała Lista"

1544

Spis aresztowanych przez str. sowieckie, lub USSR żołnierzy i członków P.K.,
którzy dotychczas nie powrócili.

Imię i nazwisko	Miejsce zamieszkania	Data urodzenia	Pseudonim	Funkcja	Data powstania do P.K.	Stopień wojskowy, 2. raz w tym samym	Stopień aresztowania przez żołnierzy P.K. lub inżynierów?
Henryk Jęger	Strzelowizna	1928 r.	Jańowiec	Strzelec	1944 r.	Przodpł. Strzel.	16. VII. 45 r.
Stanisław Gorko	"	1927	Jerz	"	1945 r.	Przodpł. Strzel.	16. VII. 45 r.
Kazimierz Gorko	"	1924	Jerz	"	1943	Przodpł. Strzel.	17. VII. 45 r.
Jerzy Gorko	Łkolek	1905	"	Łucznik	1944	Przodpł. Strzel.	16. VII. 45 r.
Frecko	Łeński-Las	1917	"Hłocha"	Strzel.	1944	Przodpł. Strzel.	17. VII. 45 r.
Frecko	Łeński-Las	1922	"Kłosa"	"	1942	"	14. VII. 45 r.
Edward Kłotalicki	Łeński-Las	✓ 1921	"Kłosa"	"	1942	"	14. VII. 45 r.
Bogdan Kłotalicki	Łeński-Las	✓ 1921	"Leszer"	"	1943	"	14. VII. 45 r.
Henryk Koryniewicz	Łeński-Las	✓ 1919	"Lajpce"	"	1943	"	14. VII. 45 r.
Edward Koryniewicz	Łeński-Las	✓ 1926	"Cietur"	"	1941	Kapral	10. VII. 45 r.
Koncent	Łeński-Las	✓ 1902	"Brona"	"	1943	Strzel.	14. VII. 45 r.
Michał Koryniewicz	Łeński-Las	1904	"?	Łucznik	"	Strzel.	14. VII. 45 r.
Edward Koryniewicz	Łeński-Las	✓ 1927	"Kret"	Strzel.	1943	Przodpł.	26. VII. 45 r.
Edward Koryniewicz	Łeński-Las	1923	"Kret"	"	1942	"	10. VII. 45 r.
Antoni Koryniewicz	Łeński-Las	1915	"Kret"	"	1940	"	15. VII. 45 r.
Edward Koryniewicz	Łeński-Las	1915	"Kret"	Strzel.	1944	Przodpł.	14. VII. 45 r.
Albin Koryniewicz	Łeński-Las	1910	"Kret"	Komend. obozu	1940	Przodpł.	13. VII. 44 r.
Kazimierz Koryniewicz	Łeński-Las	1909	"Kret"	Strzel.	1941	Przodpł.	13. VII. 44 r.
Kazimierz Koryniewicz	Łeński-Las	1915	"Kret"	Strzel.	1941	Przodpł.	13. VII. 44 r.
Kazimierz Koryniewicz	Łeński-Las	1908	"Kret"	Strzel.	1944	Przodpł.	13. VII. 44 r.
Kazimierz Koryniewicz	Łeński-Las	1904	"Kret"	Strzel.	1943	Przodpł.	13. VII. 44 r.
Kazimierz Koryniewicz	Łeński-Las	1915	"Kret"	Strzel.	1944 r.	Przodpł.	13. VII. 44 r.
Kazimierz Koryniewicz	Łeński-Las	1925	"Kret"	Strzel.	1942 r.	Przodpł.	13. VII. 44 r.

„Biała lista” – spis aresztowanych w lipcu 1945 r., 10 VII 1946 r. (zbiory IPN)

Штаб 3 Белорусского Фронта
 Получено 8.8. 1945 г.
 Вхед. № 011888.

239
 Серия 239
 Экз. 1

НАЧАЛЬНИКУ ШТАБА 3 БЕЛОРУССКОГО ФРОНТА

СВЕДЕНИЯ

о количестве задержанных лиц и выявленных бандитов войсками 50 армии за период с 12 по 22.7.45.

1. Всего задержано - 5696 человек.
2. Из них выявлено: бандитов и их пособников - 611 человек, в том числе: командир отряда "Гром", он-же зам. начальника резерва Августовского обвода, командиров рот - 4, командиров взводов - 3, командиров отделений - 5, агентов связников - 15, рядовых бандитов - 504, пособников бандитов - 72, содержателей явочных квартир - 4, агентов гестапо - 3,
3. Повернется в органах "СМЕРШ" - 560 человек.

П А Н К О В

С телеграфной ленты верно:

М А И О Р

Ойреш (Стрелков)

отп. 4 экз.
 печ. дг
 24.7.45.

Телеграфная лента и два экз. комментария
ст-о Ойреш (стрелков)
составил (машинист)

Sprawozdanie do gen. lejtnanta Aleksandra Pokrowskiego szefa sztabu 3. Frontu Białoruskiego o liczbie zatrzymanych osób i ujawnionych „bandytów” przez wojska 50. Armii za okres od 12 do 22 VII 1945 r.

Uroczysko Wielki Bór koło Gib, miejsce ekshumacji, 1987 r. Po prawej dr Tadeusz Józwik z Akademii Medycznej w Białymstoku (zbiory IPN)

Budynek szkoły w Wiżajnach, gdzie przetrzymywano zatrzymanych w obławie (zbiory IPN)

Prace ekshumacyjne w Gibach, 1987 (zbiory IPN)

В Сувалской Гезе Родно. 28
12/11 45 24⁰⁰ час.

Полковнику Гирееву
капитану Тентовскому.

Мелронограмма.

Допосим, что Операция по проческе территории Сувальской гезы начата 12/11 45, которая будет продолжаться примерно 4-5 дней т.е. до окончания.

О результатах сообщим докладной запиской. Прибывшая с Белостока рота дивизии Костюшки Польских войск нами используется так же, по выполненной поставленной задаче в работе по Сувальскому гезу.

11/11 45. капитан Аренишев Неподвижно в районе местечка Сейны Сувальского уезда где принимает участие в проводимой Операции.

Крошу Аренишева не оывать, а оставить на месте в Сувальском уезде, моим заместителем. Крошу Ваше указание.

Майор В. Василенко.
Подпоруч. Мосаковский.

Telefogram do WUBP w Białymstoku o rozpoczęciu obławy podpisany przez mjr. Wasilenkę i ppor. Mossakowskiego, 12 VII 1945 r. (zbiory IPN)

Anna Pyżewska: Nie pozostał żaden ślad

Wyplakane oczy, wieloletnie poszukiwania, rozsyłanie listów, dobijanie się do urzędów i biur, czepianie się nadziei... I nic. Latem 1945 roku zaginął

słuch o prawie sześciuset mieszkańcach Suwalszczyzny. Nie ma wątpliwości, że wszyscy zostali zgładzeni, ale wciąż nie znamy odpowiedzi na wiele pytań.

W lipcu minęła 67. rocznica „małego Katynia”. Obława augustowska – bo o niej mowa – była największą sowiecką zbrodnią popełnioną na Polakach po zakończeniu w Europie II wojny światowej. I właśnie dlatego budzi przerażenie: doszło do niej w lipcu 1945 roku, kiedy Europejczycy jeszcze świętowali zakończenie najkrwawszej w dziejach wojny.

Dwie okupacje

W końcu września 1939 roku sąsiadujące ze sobą powiaty augustowski i suwalski rozdzieliła granica niemieckosowiecka. Pierwsze struktury konspiracyjne zaczęły powstawać na jesieni 1939 roku. Działalność polskiego podziemia pod obiema okupacjami nieco się różniła, ale po wybuchu w 1941 roku wojny niemieckosowieckiej i rozciągnięciu okupacji niemieckiej na powiat augustowski struktury konspiracji ujednolicono. Początkowo priorytetem była działalność wywiadowcza i propagandowa, z czasem rozpoczęto także akcje dywersyjnosabotażowe, m.in. likwidując agentów i funkcjonariuszy aparatu okupacyjnego oraz rozbrajając posterunki żandarmerii. Dlatego 21 czerwca 1943 roku Niemcy uznali Okręg Białostocki (*Bezirk Bialystok*) za obszar walki z „bandami”.

W końcu kwietnia 1944 roku na teren Puszczy Augustowskiej przybyła sowiecka grupa desantowa NKGB pod dowództwem mjr. Konstantego Cwietyńskiego „Orłowa”, która szybko nawiązała kontakt z lokalnymi strukturami AK. Polscy i sowieccy partyzanci podjęli wspólne działania przeciwko Niemcom. Współpraca trwała do nadejścia Armii Czerwonej latem 1944 roku. Odwrót wojsk niemieckich oraz akcja „Burza” przyniosły zmianę układu sił: wojska niemieckie zostały wyparte, ale Sowietzi zaczęli wprowadzać nowy porządek. Rozbrajano oddziały AK, aresztowano dowódców, wcielano żołnierzy do armii Berlinga. Oporni byli wywożeni do ZSRS. Ukrywających się żołnierzy tropiły sowieckie służby specjalne – Smiersz i NKWD. Sytuację pogarszał fakt, że Sowietzi nieźle rozpracowali struktury konspiracyjne na tamtym terenie – przyczyniła się do tego wspomniana współpraca polskiego podziemia i sowieckiej partyzantki.

W powszechnym odczuciu okupacja sowiecka zastąpiła niemiecką. Żołnierze Armii Czerwonej i funkcjonariusze NKWD często dopuszczali się kradzieży, gwałtów, podpałów, a nawet zabójstw. Mieszkańcy skarżyli się w lokalnych urzędach na ich samowolę, urzędnicy z kolei zwracali się do strony sowieckiej z prośbą o pomoc w zaprowadzeniu porządku. Wszystko na próżno.

W tej sytuacji już wiosną 1945 roku, po przesunięciu się frontu na zachód, polskie podziemie zaczęło odbudowywać oddziały. Partyzanci na nowo podjęli działalność: atakowali konwoje stad bydła pędzonych z Prus Wschodnich do ZSRS, rozbrajali posterunki MO, napadali na urzędy gmin i instytucje ustanawiane przez nowe władze. Jak wynika ze sprawozdania Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku, tylko od początku marca do 1 lipca 1945 roku w całym województwie białostockim podziemie niepodległościowe przeprowadziło łącznie 186 akcji. W samym powiecie suwalskim do końca maja 1945 roku polscy partyzanci rozbili siedemnaście z osiemnastu posterunków MO, wykonali 23 wyroki śmierci na donosicielach i najgorliwszych współpracownikach sowieckiego okupanta, atakowali żołnierzy Armii Czerwonej i NKWD.

W tej sytuacji 16 maja 1945 roku w Białymstoku odbyła się narada z udziałem władz województwa oraz dowództwa Wojsk Wewnętrznych NKWD, na której zdecydowano o podjęciu działań mających na celu zdławienie oporu.

Wielka łapanka

Zasadnicze uderzenie przeciwko członkom podziemia – czyli akcja pacyfikacyjna znana jako obława augustowska – nastąpiło w lipcu 1945 roku. Do dzisiaj trudno jest sprecyzować daty przeprowadzonej wówczas operacji, gdyż w dokumentach pojawiają się różne informacje na ten temat. Najwcześniejsza znana data rozpoczęcia obławy to 12 lipca, najpóźniejsza data jej zakończenia – 28 lipca. Akcję przeprowadzono na terenie trzech powiatów: augustowskiego, suwalskiego i w północnej części sokólskiego. Uczestniczyły w niej przede wszystkim wojska sowieckie – jednostki 50. Armii III Frontu Białoruskiego i Wojsk Wewnętrznych NKWD – ale także dwie kompanie z 1. pułku praskiego dywizji im. Tadeusza Kościuszki. W akcję zaangażowali się również pracownicy lokalnych urzędów bezpieczeństwa publicznego, MO oraz tajni współpracownicy, których zadaniem było dostarczanie informacji i pomoc w poruszaniu się po terenie.

► [Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)

Anna (z d. Nowicka, lat 28) i Mieczysław (34 lata) Wojno z Suwałk. Obydwoje zostali aresztowani 24 lipca w czasie pracy w starostwie

Bernard Żywna (pierwszy z lewej), 33 lata, rolnik z Komaszówki. Przyszli po niego pod koniec lipca, po aresztowaniu wszystkich innych. Miał pięcioro dzieci, żona spodziewała się szóstego (zbiory IPN)

Diana Maksimiuk: *Operacja augustowska*

W lipcu 1945 r. na obszarze północno-wschodniej Polski miała miejsce największa, do dziś nie wyjaśniona, sowiecka zbrodnia popełniona na Polakach po zakończeniu II wojny światowej.

W historiografii zapisała się ona jako „operacja augustowska”, „obława lipcowa” czy „obława augustowska”. Określeniami badacze najczęściej opisują operację militarną przeprowadzoną między 12 a 19 lipca 1945 r. przez oddziały NKWD i Armii Czerwonej na Suwalszczyźnie i Augustowszczyźnie – operację, której konsekwencją było zaginięcie i śmierć co najmniej 592 osób (przede wszystkim działaczy podziemia niepodległościowego). Ogrom zbrodni dokonanej już w powojennych warunkach, a zwłaszcza sposób jej przeprowadzenia, spowodowały, iż dość często przez historyków określana jest jako „Mały Katyń”.

Znaki zapytania

Pomimo upływu kilkadziesiąt lat badań, które ruszyły z początkiem lat 90-tych, a także śledztwa prowadzonego w sprawie przez różne instytucje (od 1990 r. kolejno: Okręgowa Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku, Prokuratura Okręgowa w Suwałkach, Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN w Białymstoku), w temacie obławy augustowskiej pozostaje bardzo wiele znaków zapytania. Niewątpliwie największą zagadkę stanowi pełna lista ofiar tej zbrodni oraz miejsce ich spoczynku. Kwestia losu osób zatrzymanych w wyniku operacji wojsk sowieckich, które nie powróciły do swoich domów, jest bowiem bezsporna. Wiemy, że zostały zamordowane. W sferze hipotez pozostają również kwestie takie jak przyczyny przeprowadzenia obławy, czy liczba żołnierzy sowieckich w niej uczestniczących. Niewątpliwie istniejące znaki zapytania wiążą się z brakiem chęci współpracy nad zagadnieniem ze strony Rosji, jak i też Białorusi. O tym, jak cenny może być swobodny dostęp do źródeł z archiwów rosyjskich, świadczy chociażby ostatnie odkrycie przez

historyków Oddziału IPN w Białymstoku dokumentacji jednostek Armii Czerwonej uczestniczących w operacji wojskowej w Puszczy Augustowskiej, ogłoszone w lutym 2016 r. (strona rosyjska w 2015 r. opublikowała na portalu „Pamięć Narodu” dokumenty dotyczące działań bojowych 50. Armii). Takich przełomowych momentów, które badania nad obławą posuwały do przodu, przez ponad 30 lat było jednak niewiele.

Najczęściej wskazywanym przez historyków powodem wcielenia w życie planu obławy augustowskiej przygotowanego przez Sztab Generalny Sił Zbrojnych ZSRS z inicjatywy samego Stalina była chęć pozbycia się problemu, jaki stanowiło rozwijające się od wiosny 1945 r. i bardzo uciążliwe dla komunistów polskie podziemie niepodległościowe. Obwód AKO Augustów liczył wówczas co najmniej 600 żołnierzy, którzy dość skutecznie uniemożliwiali instalowanie władzy ludowej w powiatach augustowskim i suwalskim. Akcje likwidacyjne wymierzone w oddziały Armii Czerwonej, w funkcjonariuszy polskiego i sowieckiego aparatu represji oraz w ich współpracowników spowodowały wykreowanie przez dowódców sowieckich obrazu ogromu siły „antyradziecko nastawionej «Armii Krajowej»” i zagrożenia, jakie ona stanowiła. A że tereny Puszczy Augustowskiej były newralgicznym punktem dla Armii Czerwonej – przez nią przebiegał szlak komunikacyjny i zaopatrzeniowy z Prusami Wschodnimi – należało jak najszybciej, a przede wszystkim skutecznie, problem rozwiązać.

► [Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)

PUBLIKACJE IPN

NOWE ZNIEWOLENIE
Obława Augustowska
Lipiec 1945

ANOTHER CAPTIVITY
The Augustów Roundup
July 1945

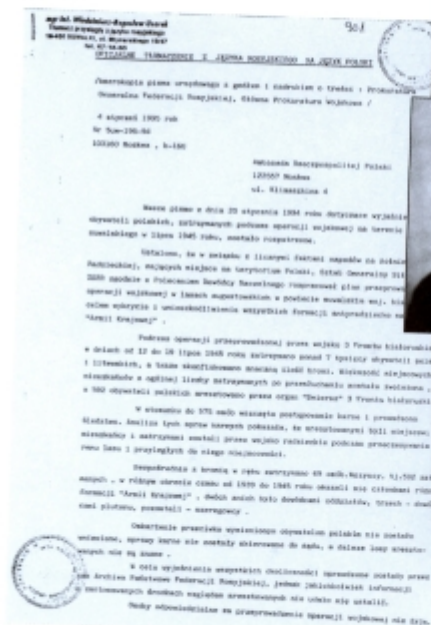
IPN Białystok

O B Ł A W A AUGUSTOWSKA

lipiec 1945 r.

■ WYBÓR ŹRÓDEŁ

Instytut Pamięci Narodowej
Oddział w Białymstoku
2010

■ Alicja Maciejowska

Przerwane życiorysy

– Obława Augustowska, lipiec 1945 r.

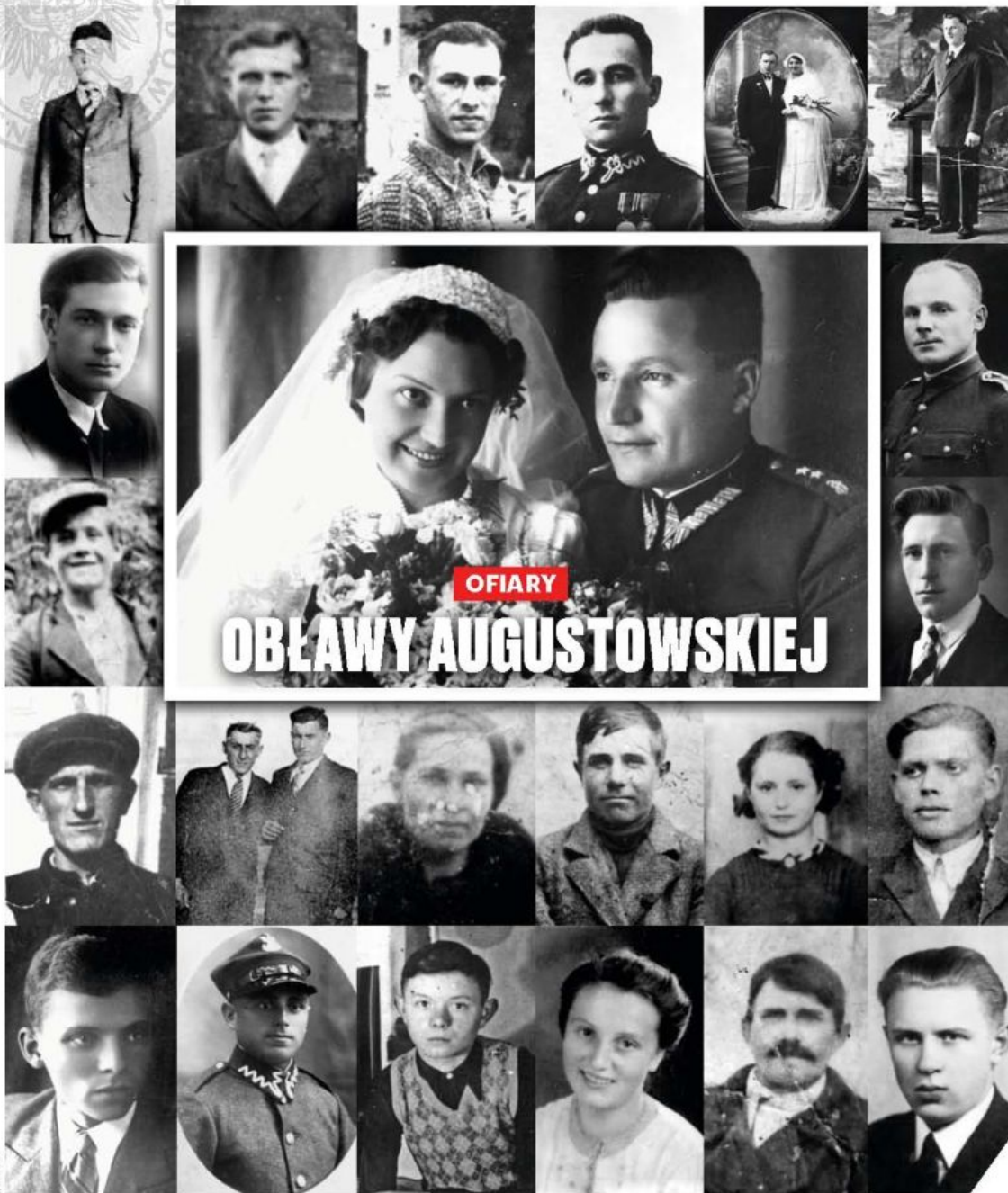

Instytut Pamięci Narodowej
Oddział w Białymstoku
2010

DODATEK IPN

1607715

Dodatek historyczny IPN

Nasz Dziennik 7/2011 (50)

Więzienia na Kresach 1941 i Obława Augustowska 1945

Kościół i klasztor Ojców Bazylianów w Berezewcu

Wśród zbrodni, jakich na narodzie polskim dopuścili się Sowieci, te dwie są mniej znane (niż np. Katyń czy masowe deportacje) i jeszcze słabiej zbadane. Przed siedemdziesięciu laty nastąpiła ewakuacja, a właściwie eksterminacja przetrzymywanych na Kresach więźniów politycznych. Doszło do niej po napadzie Niemców na ZSRS 22 czerwca 1941 r., zginęło wówczas kilkanaście tysięcy osób. Mniejszą liczbę ofiar pociągnęła za sobą akcja sowieckich i polskich komunistów z lipca 1945 r., zwana Obławą Augustowską, wymierzona w polską partyzantkę działającą w północno-wschodnich rejonach kraju.

Dr Sławomir Kalbarczyk (IPN Centrala)

Zbrodnicza ewakuacja więzienia
w Berezewcu w czerwcu 1941 r.

W 70. rocznicę

Stalinowska Rosja, która we wrześniu 1939 r. wspólnie z nazistowską III Rzeszą napadła na Polskę, była nie tylko państwem agresywnym, ale także policyjnym. Jej aparat bezpieczeństwa – od 1934 r. noszący nazwę Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych (NKWD ZSRS) – trzymał sowieckie społeczeństwo w żelaznym uścisku, szerząc terror, którego skala poraża także dzisiaj, kiedy znamy rozmiary zbrodni popełnionych w latach najstraszliwszej z wojen w dziejach ludzkości – II wojny światowej (sama „Wielka Czystka” pochłonęła około 700 tys. ofiar). Nie może więc dziwić, że społeczeństwo polskie z ogromnymi obawami oczekiwało na to, co przyniosą bolszewickie rządy.

Dokończenie na s. II-III

[Więcej materiałów na portalu przystanekhistoria.pl](#)
[w zakładce TEMATY pod hasłem Obława Augustowska](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Polecamy